

УДК 582.572.7.581 (?)

Ярослав ГАЛЯН

магістр I курсу навчання за фахом «фізична терапія, ерготерапія» (227), Запорізька Політехніка, лікар традиційної медицини, директор, вул. Театральна, 2/105, м. Дніпро, Україна, 49000 (hrustaltibeta@gmail.com)
ORCID: 0000-0003-2500-4705

Ольга СЕМЕНЮТА

адміністратор, методист, Центр східної медицини «Тибет-Дніпро», вул. Театральна, 2/105, м. Дніпро, Україна, 49000 (hrustaltibeta@gmail.com)
ORCID: 0000-0003-2006-2914

DOI 10.33617/2522-9680-2022-3-124

Бібліографічний опис статті: Галян Я., Семенюта О. (2022). Погляд на проблему: діагностика у традиційній тибетській медицині – порівняльний аналіз ефективності систем діагностики східної та європейської медицини. *Фітотерапія. Часопис*, 3, 120–124, doi: 10.33617/2522-9680-2022-3-124

ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ: ДІАГНОСТИКА У ТРАДИЦІЙНІЙ ТИБЕТСЬКІЙ МЕДИЦИНІ – ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМ ДІАГНОСТИКИ СХІДНОЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МЕДИЦИНИ

Актуальність. Проводячи порівняльний аналіз в експериментальному варіанті систем діагностики тибетської і європейської медицини, урахувалися такі переваги східних систем діагностики, як: простота використання, досить швидкі терміни отримання результатів, необхідний та достатній обсяг взаємодії з пацієнтом для ухвалення клінічно значущого рішення, досяжність ефективності у 80% випадків, здатність персоналу в адекватні терміни освоїти методологію, фінансове вкладення в обладнання, необхідне для діагностики, наявність алергогенного токсичного впливу, органотропного впливу у процесі діагностики.

Мета дослідження – емпірично зібрати дані щодо доказової бази про необхідність і достатність діагностики традиційної медицини Тибету для прийняття рішень щодо призначення дієти, поведінки трав'яних зборів і процедур зі східної медицини порівняно з європейськими методами діагностики.

Матеріал та методи. Дослідження проведено у пацієнтів різноманітними діагнозами, переважно шлунково-кишкового тракту, захворюваннями серцево-судинної і бронхо-легеневої патології у кількості 112 осіб віком від 18 до 53 років.

Результати дослідження. Визначено, що під час використання повного розуміння інфографіки по «дереву діагностики, дереву здорового та хворого тіла, а також дереву» лікування дієтою, лікування травами та процедурами методи діагностики традиційної медицини Тибету необхідні та достатні для прийняття правильного лікувального протоколу, призначення процедур та трав'яних зборів, а також дієти і поведінки та отримання значного оздоровчого ефекту у 80% випадків.

Ключові слова: клінічне мислення, східна медицина, пульсодіагностика, діагностика за уриною, діагностика за мовою, точки-глашатаї, порівняння ефективності в комплексному впливі.

Yaroslav GALYAN

Master of the 1st year of study in the field of “Physical therapy, occupational therapy” (227), National University “Zaporizka Polytechnic”, doctor of traditional medicine, director, Teatralna str., 2/105, Dnipro, Ukraine, 49000 (hrustaltibeta@gmail.com)

ORCID: 0000-0003-2500-4705

Olga SEMENUTA

Administrator, Methodologist, Tibet-Dnipro Medical Center, Teatralna str., 2/105, Dnipro, Ukraine, 49000 (hrustaltibeta@gmail.com)

ORCID: 0000-0003-2006-2914

DOI 10.33617/2522-9680-2022-3-124

To cite this article: Galyan, Ya., Semenuta, O. (2022). Pohliad na problemu: diahnostryka u tradytsiinii tybetskii medytsyni – porivnialnyi analiz efektyvnosti system diahnostryky skhidnoi i yevropeiskoi medytsyni [Perspective on the problem: diagnosis in traditional medicine – comparative analysis of the effectiveness of diagnostic systems in Eastern and European medicine]. *Fitoterapiia. Chasopys – Phytotherapy. Journal*, 3, 120–124, doi: 10.33617/2522-9680-2022-3-124

**PERSPECTIVE ON THE PROBLEM: DIAGNOSIS IN TRADITIONAL MEDICINE –
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EFFECTIVENESS OF DIAGNOSTIC SYSTEMS
IN EASTERN AND EUROPEAN MEDICINE**

Conducting a comparative analysis in the experimental version of the diagnostic systems of Tibetan and European medicine, such advantages of Eastern diagnostic systems were taken into account as: ease of use, fairly quick results, the necessary and sufficient amount of interaction with the patient to make a clinically significant decision, the achievement of efficiency in 80% of cases, the ability to personnel in adequate time to master the methodology, financial investments in equipment necessary for diagnosis, the presence of allergenic toxic effects organotropic effects in the process of diagnosis

Purpose of the study: *to empirically collect data on the evidence base about the need and sufficiency of diagnosing traditional Tibetan medicine for making decisions regarding the appointment of a diet, behavior of herbal preparations and oriental medicine procedures in comparison with European diagnostic methods*

The study was conducted in patients with various diagnoses, mainly of the gastrointestinal tract, diseases of the cardiovascular system and diseases of the bronchopulmonary group in the amount of 112 people aged from 18 to 53 years

It was determined that when using a complete understanding of the infographics on the diagnostic tree, the tree of a healthy and sick body, as well as the tree of treatment with a diet, behavior with herbs and procedures, the diagnostic methods of traditional Tibetan medicine are necessary and sufficient for adopting the correct treatment protocol for prescribing procedures and herbal preparations, as well as diet and behavior and obtaining healing effect in 80 percent of cases

Key words: *clinical thinking, Oriental medicine, pulse diagnostics, urine diagnostics, tongue diagnostics, herald points, comparison of effectiveness in a complex impact.*

Вступ. Актуальність. Метою діагностики в медицині Тибету є встановлення істинних причин захворювання, щоб за допомогою лікування усунути їх і повернути організму здоровий стан, у цьому полягає корінна відмінність тибетської медицини від алопатичної західної, де зусилля спрямовані лише на усунення симптомів, не торкаються справжньої суті хвороб. Ось чому представники західної медицини зазвичай не знаходять часу, щоб дізнатися про обставини виникнення та розвитку хвороби, характер харчування та спосіб життя свого пацієнта, його психоемоційний стан, і виносять судження винятково на підставі скарг хворого та одного-двох явних симптомів.

Якби лікар прагнув з'ясувати суть хвороби, то помилки за таких вихідних даних були б неминучими. «Лікар не розрізняє ознак хвороби: пару може прийняти за дим, а дощову хмару прийняти за туман!» – сказано в медичному трактаті Тибету «Чжуд-Ши», тантру пояснень.

Але в тому-то і річ, що лікар-алопат спочатку бачить своє завдання лише в усуненні симптомів, вони в лікуванні хвороби, тому його дії цілком закономірні: при підвищеній температурі він призначить жарознижувальні засоби, при високому тиску – гіпотензивні препарати, при нервовому збудженні – седативний засіб, при шкірних проявах – гормональної мазі, автоматичній задишці – гормональні інгалятори тощо.

Наслідки такого лікування зазвичай бувають плачевними, по суті, людина залишається без будь-якої надії позбутися своєї хвороби, потрапляє у фізичну і психологічну залежність від хімічних засобів, які приймає. А їх побічні дії остаточно руйнують його

здоров'я. Тривалим прийомом хімічних препаратів, таких як гормони і цитостатики, можна домогтися короткочасної ремісії за заглушення основних гострих симптомів захворювань, але у кінцевому підсумку людина потрапляє в мишеловку, вона стає надовго або назавжди прив'язана до пігулок, порошків, ін'єкцій.

Навіть у такому величезному мегаполісі, як Дніпро, у центрі культури і науки, у тому числі медицини, людина, по суті, залишається зі своєю хворобою віч-на-віч, незважаючи на безліч науково-дослідних інститутів, які працюють над проблемами лікування різних захворювань. Ці величезні установи займають десятки тисяч метрів площі та обладнані найсучаснішою та найдосконалішою технікою. Здавалося б, створено всі умови для того, щоб кожна людина могла отримати кваліфіковану медичну допомогу, включаючи діагностику, щоб, дотримуючись рекомендацій лікаря, зберегти або повернути втрачене здоров'я. Проте насправді бачимо зовсім іншу картину.

Пацієнт звертається зі своїми скаргами до одного лікаря, який відсилає його до іншого, той відсилає до третього, і так починається нескінченне ходіння по колу від фахівця до фахівця, кожен з яких розглядає симптоми захворювання лише у вузьких межах своєї спеціалізації. Якщо випадок не вкладається у ці рамки, лікар виявляється безсилим. І, звичайно, не виявляючи причини недуги, не визначивши корінь зла, він не візьме на себе повну відповідальність за лікування.

Між тим у багатьох випадках хвороба супроводжується такою безліччю симптомів, що розібратися в них виявляється дуже складно. Що робити, якщо

вони не вкладаються у стандарти мислення лікаря сучасної медицини? Як поєднати їх у єдину ясну картину захворювання? Або намагатися впоратися окремо з кожним із симптомів, сподіваючись хоча б на якийсь прогрес? Найчастіше так і буває.

Звідки відбулися ці стандарти мислення та розмежування медичних спеціалізацій?

Звідки, наприклад, узялася стереотипна думка про те, що при підвищеному тиску пацієнту неодмінно слід прописати безсолкову дієту?! Звідки взялася думка, що сіль шкідлива для організму? І чому люди, які слухняно відмовляються від солі і п'ють по 2 л води на день, не можуть позбутися набряків та гіпертонії? Причому багато років.

Чому на тлі такого здорового способу життя не відбувається бажаного покращання самопочуття? Тиск залишається підвищеним, незважаючи на гіпотензивний засіб і незважаючи на дієту безсолкову, набряки не зменшуються. Навпаки, з часом розвиваються ще більш тяжкі захворювання і на місці набряків виникають пухлини. Виходить, що за останні 150 років сучасна західна медицина так і не зробила жодного прориву ні в попередженні, так і в лікуванні важких хронічних захворювань. Незважаючи на всі технологічні досягнення у медицині, хворих людей не стає менше.

І чи не час уже переглянути ту стереотипну думку, яка не підтверджується практикою, зокрема щодо причин, які викликають хвороби? Не кажучи вже про патогенез розвитку захворювань. Наприклад, існує різниця у поглядах лікарів західної медицини та східної медицини на такий простий продукт, як кухонна сіль.

Із позиції тибетської медицини сіль – це продукт, що містить теплі елементи енергії Ян. Відмова від солі означає припинення надходження в організм зігріваючої енергії, яка веде його до охолодження та розвитку захворювань холодної крові, атеросклерозу, цукрового діабету, раку тощо. Якщо до цього приєднується споживання великої кількості води, то це посилює ситуацію і створює передумови для виникнення інших хвороб, які називаються в медицині Тибету хворобами холоду, або Дрангва.

Мета дослідження. У рамках клінічного мислення тибетської традиційної медицини (далі – ТТМ) дослідження доказової бази про необхідність та достатність діагностики ТТМ у сучасних умовах для прийняття клінічно значущих рішень щодо призначення дієти, способу життя, процедур та трав'яних зборів ТТМ порівняно з європейською діагностикою. Ключовими перевагами є дешевизна проведення діагностики та швидкість її проведення, недоліками є складність навчання спеціалістів. У подальшому планується проведення робіт для спрощення та прискорення процесу навчання спеціалістів ТТМ. Традиційна медицина Тибету має величезну теоретичну і практичну базу в історичному розрізі, що забезпечує цю можливість (див. Програми).

Матеріали та методи дослідження. В основу цієї роботи покладено результати дослідження людей із різноманітними діагнозами, переважно шлунково-кишкового тракту, захворювання бронхолегеневі та серцево-судинні у кількості 112 осіб віком від 18 до 53 років (табл. 1), які проходили оздоровлення у Центрі східної медицини «Тибет-Дніпро», м. Дніпро.

У ході дослідження поряд із клінічними методами діагностики використано методи діагностики традиційної медицини Тибету: діагностика за пульсом, діагностика за сечею, за точками-глашатаями, за колірною гамою особи, за колірною гамою мови, за фігурою, а також усебічне опитування згідно з канонами трактату про тибетську медицину «Чжуд Ші» (табл. 2).

Результати дослідження та їх обговорення.

Урина

Дослідження сечі мають особливу діагностичну цінність. Недаремно в медицині Тибету сеча називається «дзеркалом обстеження».

У сучасній західній медицині клінічний аналіз урини проводиться на рівні фізико-хімічних властивостей (колір, прозорість, наявність осаду), реакції сечі за допомогою реактивів, присутність у сечі уробіліногену (мають лужну реакцію) та білка (мають кислу реакцію), мікроскопію, за допомогою якої визначається наявність елементів крові (еритроцити, лейкоцити, солі та циліндри). Також завдяки цьому

Таблиця 1

Розподіл пацієнтів за видами захворювань відповідно до віку та статі

Вид захворювання	Чоловіки	Жінки	18-30 р.	30-44 р.	44-55 р.	Разом
Бронхо-легеневі	26	23	14	18	17	49
Шлункова-кишкові	12	20	12	10	10	32
Серцево-судинні	15	16	6	6	19	31
Разом:	53	59	32	34	46	112

Психодіагностичні методики психосоматичних дисфункцій ньес-па (тиб.) – дош (санкр.)

Сфера діагностики	Методи дослідження пацієнта
Тіло	Опитування пацієнта. Пальпація точок-глашатаїв по тілу, пальпаторне визначення пульсу в 6 точках на зап'ястях, пальпаторна діагностика хребців та місць болю. Огляд язика, обличчя та урини, запах тіла
Емоції	Опитування пацієнта, відстеження психоемоційних реакцій, змін міміки
Інтелект	Інтуїтивна діагностична проникливість, медитація «Лунг Ро-Ца» (тиб.)

методу можна уточнити раніше поставлений діагноз або, навпаки, спростувати його.

За традицією медицини Тибету в умовах відсутності мікроскопів і неможливості без їхньої допомоги визначити присутність у сечі лейкоцитів, еритроцитів, білка велику роль відігравали досвід спостереження і лікарська практика, завдяки яким лікарі могли діагностувати не лише окремі захворювання (піло-нефрит, ниркова недостатність, гломерулонефрит, цукровий діабет, сечокам'яна хвороба тощо), а й більш глибокі зміни в організмі на рівні конституційної приналежності: переважання в організмі «спеки» або «холоду», а також наявність прихованої або плутаної «спеки», яка тільки назріває і ще не виявила себе ззовні, та ситуації боротьби «холоду» і «спеки», коли хвороба ще тільки зароджується в організмі.

Діагностика за пульсом

Правий стовбур дерева діагностики символізує курсову діагностику, на його «листі або гілках», позначаючи характеристику пульсу за збудження трьох (3) конституцій.

Діагностика за пульсом – специфічна частина медицини Тибету, має стародавнє походження. Прикладаючи вказівний, середній і безіменний пальці до особливих точок на зап'ястях правої та лівої рук пацієнта і натискаючи на них, лікар визначає характеристики пульсу на всіх шести (6) точках і діагностує по них 12 внутрішніх органів.

За збудження тієї чи іншої конституції і «характеру» хвороби переважає «спека» або «холод». Так, збудженню жовчі відповідає товстий, швидкий і напружений пульс із сильними вібраціями. При відшкодуванні слизу пульс слабкий, невиразний, доноситься з глибини. При збудженні «вітру» пульс при пальпаторному натисканні порожній і тонкий

Кожному із 12 внутрішніх органів (серце, легені, печінка, права та ліва нирки, шлунок, підшлункова залоза, селезінка, жовчний міхур, сечовий міхур, тонкий кишечник, товстий кишечник, передміхурова залоза (у жінок матка та яєчники)) відповідає певний «характер» пульсу.

Якщо перші два таких методи, як огляд та опитування, виявляють причини та умови розвитку хворо-

би, то пульсова діагностика – місце її локалізації, або в термінах медицини Тибету «вхідні двері», через які хвороба проникла в організм. І лише після того як за допомогою опитування, огляду та вивчення пульсу лікар визначить усі дані про хворобу, він зможе порівняти їх, проаналізувати і призначити засоби та методи лікування, про які у трактаті «Джуд-Ши» говориться, що «вони вдаряють каменем в обличчя хвороби».

У медицині Тибету сказано, що не буває захворювань, які не викликані «Доша (ньес-па) Джуд-Ши – тантра пояснень».

Цей основний принцип є результатом тривалих спостережень, у яких було виявлено, що всі люди однакові і що існують певні групи людей зі схожими рисами характеру, пристрастями в їжі, способом життя, думок, поведінки, фізичними і зовнішніми даними. Так емпіричним шляхом усі люди були поділені на три групи.

У цьому медицина Тибету сприйняла досвід аюрведичної школи та її концепцію про трьох Доша, або першоосновних життя Вата Пітта і Капха. З іншого боку, неважко помітити аналогію з класифікаціями Галена – Гіппократа, згідно з яким люди діляться за психотипом на чотири типи: сангвініків, флегматиків, холериків і меланхоліків.

Холерики відповідають типу жовч, флегматики та меланхоліки – слизу, а сангвініки – вітеру.

Однак медицина Тибету пішла набагато далі античної, з'єднавши психотипи з фізіологією для кожної групи людей, вона з'ясувала, яке у них травлення, колір шкіри, сечі, який пульс, яка кров, як пов'язані ці типи за віком і які захворювання характерні для кожного з них.

Так, у легко збуджених і рухливих людей худорлявої статури (вітер) характерними виявилися захворювання, пов'язані з порушенням або пригніченням нервової системи, схильністю до депресій, порушень сну.

Для дратівливих і запальних, рішучих людей із гарячим та щільним тілом (жовч) характерні серцево-судинні захворювання, хвороби жовчовивідних шляхів та травної системи у цілому.

Для повільних, масивних терплячих та добрих людей із прохолодною шкірою та набряковими суглобами (слиз) характерні порушення обміну речовин, хвороби суглобів, алергії, астми, пухлини, цукровий діабет, ожиріння, дифузновузловий зоб.

Висновки.

1. Все це мало велике значення для встановлення причин захворювання, діагностична наука в медицині Тибету розвивалася накопичувальним емпіричним шляхом на основі багатовікового практичного досвіду.

Цей процес був тривалим, але при цьому максимально продуктивним. І сьогодні ми можемо бачити, що тоді як на Заході кількість хронічних хворих анітрохи не зменшується, з роками у Тибеті, у країні з куди нижчим рівнем добробуту, тривалість життя виявляється дуже високою, як і в Китаї.

2. На основі проведених досліджень було доведено, що дуже непереконливо звучать заперечення про те, що населення сучасних західних країн – це переважно жителі мегаполісів з їх несприятливою екологічною обстановкою, де життя сповнене проблем і стресів. Як же бути тоді з мегаполісами Китаю, які за розмірами не поступаються, а, навпаки, значно перевершують мегаполіси Заходу? Проте

східна медицина дає змогу їхнім мешканцям зберегти здоров'я, протистояти стресам і жити довшим щасливим життям.

3. За використання повного розуміння за допомогою «дерева діагностики, дерева здорового та хворого тіла, а також дерева лікування» дієтою, вживанням ліків та процедурами методи діагностики традиційної медицини Тибету є необхідними і достатніми для прийняття правильного лікувального протоколу, призначення процедур і трав'яних зборів та отримання значного оздоровчого ефекту у 80% випадків та рекомендується до подальшої, підсиленої науково обгрунтованої інтеграції до первинної ланки системи охорони здоров'я України через освітньо-навчальні програми.

Для цього нами було створено на базі освітньої системи «Сінтегрум» комп'ютерної академії «Крок» та методологію кластеризації знань і досвіду Андрія Курпатова. Онлайн-система навчання реалізована у Google-класі, що дає змогу провести адаптацію протягом 6–18 місяців фахівців європейської медицини під систему традиційної східної медицини. У кого виникне така потреба, просто звертайтеся за телефоном +38067 262-09-48 або на e-mail:hrustaltibeta@gmail.com

ЛІТЕРАТУРА

1. Tetyana Valentynivna Batomunkueva, Lydia Lukinichna Khundanova, «Fundamentals of Tibetan Medicine», Peter Publishing House, 2001, 256 p.
2. Vasant Lad, «Diagnostics from the pulse», publishing house «Satva», 2004, 223 p.
3. Nida Chenagzang «The Table Book of Tibetan Medicine» Principles, diagnosis, pathology. Gangu Publishing House, 2016, 384 p.
4. Nida Chenagtsang, «The Fundamental Basis of Tibetan Medicine» Sorig – Tibetan Medicine, Ganga Publishing House, 2017, 432 p.
5. Petro Badmayiv, «Fundamentals of the medical science of Tibet Jud shi», Nauka publishing house, 1991, 256 p.
6. Choma Dunzhi, Bayandurov S. E., «Tibetan Medicine», educational manual for doctors, Dnipropetrovsk, 2009, 187 p.
7. Chonyal Namkai Norbu «Yantra-Yoga, Tibetan yoga of movement» JSC Industrial printing group «Art of Russia», 2010, 424 p.
8. Svitlana Choidzhanimaeva, chief physician of the Nartan Clinic, «Encyclopedia of Tibetan Medicine», AST publishing group, 2009, 321 p.
9. Pawo Dorje. Preface du Dr. NIDA Chenagtsang, «L'art tibétain de l'analyse d'urine», 12-14 rond-point des Champs Elysees, 75008 Paris, France. Editeur: Bod-Books on Demand, 2016, 222 p.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2022

Стаття прийнята до друку 30.11.2022

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Внесок авторів:

Галія Я.О. – збір матеріалу, редагування, концепція та дизайн дослідження;

Семенюта О.В. – статистична обробка даних, написання тексту, створення таблиць.

Електронна пошта для листування з авторами:

hrustaltibeta@gmail.com